

Capitulum vi.

et in glo. ibidem. Unde patet qd nulli femina etiam si sancti monialis fuerit licitum est ad missam celebrare.

**v** Quid si ministrans aliqua cum vel occasione recesserit de altari di mittendo celebrante solus reuertur? tñ vtrū celebrans debeat pcedere in missa vel cessare donec ministras redeat.

**Solutio.** Pcedere debet quousq; aliquid occurrat i quo indigeat ministerio ministratis.

**Dubium.** Quid si ministras recedens non reuertat.

**Solutio.** Sacerdos celebrans necessitati copulsus vicez ministrantis suppleat.

**vii** Quid de sacerdote icluso vñ heremita z solitario an sez solus celebrare possit.

**Solutio.** Si ei nō suffraget copia ministratis sol⁹ celebrare pōt ali⁹ sec⁹ vt notat i glo. circa solutio nē quarti dubij precedentis allegata.

**viii** Quid si quis omittat aliquid predictorum q̄  
**Solutio** consecret scienter tamen vel ex ignorātia crassa omittens grauitur peccat vt etiaz circa supertora dictum est.

**Capitulum sextum de du-**

bjs q̄ occurrūt in ceremoniis consuetis obseruandis in missa z circa eam tam agendis q̄ in dicendis tres includent articulos.

**Arti. i.** Resoluens. x. dubia q̄ oriuntur circa agēda z dicēda ante missam.

**Dubij. i.** An celebraturus missam aliquid specialiter agere debeat ante missam.

**Solutio.** Si cum em oē qd agere intendimus p studium considerationis preuenire debeamus vt sic ad

quod agendum est paremur maxie decet ut fiat  
circa hoc dignissimi officium ne quis imparatus  
accedens iudicium sibi manducet et bibat.

Pre requiritur ita quoque debita ac sufficiens pre-  
paratio sacerdotis qua ita efficiatur dispositus  
et idoneus ut digne ad celebrandum possit ac-  
cedere. Unde et scriptum est. Ante orationem  
prepara animam tuam.

ii.

In quo consistat debita et sufficiens prepara-  
tio sacerdotis celebraturi.

Solo.

Preparatio illa consistit in debita et sufficienti  
conscientie mundificatione et ordinatione quam pre-  
quirunt debita superiorum probatione id est dilige-  
nti conscientie sue examinatione secundum quod apostolus  
Corinthios monet ita scribens. Probet autem  
se ipsum homo. etc.

Et ita ex toto tria in genere probatio  
quod ad debitam sufficientem purgationem conscie.  
et dignam probationem scilicet adornatio.

iii.

Qualiter et in quibus quis seipsum probare et exa-  
minare debeat.

Primo et ante omnia debet cum diligentia conscie-  
ntiam suam discutere et examinare presertim prima  
confessione debite facta. Si interea ne incide-  
rit in excommunicationem irregularitatem vel sus-  
pensionem aut aliquid aliud huiusmodi impe-  
dimentum. Secundo diligenter prospicere de sine  
interea aliqua mala presertim mortalia commise-  
rit. siue aliqua bona ad qua obligatur omise-  
rit vel negligenter persolverit. Tertio, si aliqua  
hominum fuerit an ex toto corde de istis doleat  
et ea propter deum que offendit detestetur. Quarto a



Capitulum

habeat firmū ppositum emendādi vti qz suā z ab oibus mortalib<sup>9</sup> cauēdi i futurū ppter deū. **Quinto** an intendat oīa confiteri an accessum ad celebrationē z iuxta arbitriū pfeſſoris pro eis satisfacere. **Sexto** utrū habeat rectā fidei cū debita intentiōe z ornatu ad debite z Deo te celebrandū. **Septimo** an debitā diligentīā in discutiōe et examinatiōe p̄dictorū adhibuerit. **Hec** diligēter aī aduertant sacerdotes cōcubiari lusoꝛes: crapuloſi: ebriōſi: et alij p̄similes i dānabili statu veniens. **Pensant** qz studio qualiter ad celebrandū accedāt et que eos p̄ltio diuino expectet.

**liii.** Quāta requiratur diligentia i examinatione predicta vt sufficiens reputetur et debita.

**Solutio.** Tanta requiratur q̄tā q̄s faceret i magno et arduo negocio: pro magna et ardua re lucranda aut graui i cō modo vitādo: iuxta possibilitatē humane fragilitatis. **Nō** si quis hmōi diligentiam i cōſcientie ſue examinatiōe non fecerit idigne ad iſtū sacramēti celebrationē at q̄sū p̄tionē accidit qz i p̄parat<sup>9</sup> et ita dñici cor = poris et sanguinis reus iudicabitur.

**Quō** q̄s poſſit eē aut fieri certus qz debitam z sufficientē diligentīā i p̄facta discutiōe fecerit

**Dubium** Ex quo hic nō requiritur euidēs certitudo cū illa abs qz diuina relatione haberi non poſſit ſz erigit<sup>9</sup> ſolū certitudo moralis ſue ciuilib<sup>9</sup> ſicut in alijs agilib<sup>9</sup> humanis pōt q̄s ex p̄babilib<sup>9</sup> cōiecturis poſt examinatiōē de debita diligentia factā ſat<sup>9</sup> ſciꝛeꝛ cert<sup>9</sup> eē an debitā diligentīā fecerit vel nō fecerit i discutiōe pro

cedentium et hoc sufficit quemadmodum etiam dictum est supra capitulo. ij. articulo. i. ij. de certitudine essendi absque peccato mortali.

vi.

In quo consistat debita et sufficiens conscientie purgatio.

Solutio.

Talis consistit post debitam examinationem factam in peccatorum presertim mortalium et aliorum impedimentorum si que per discussionem iuuenta fuerint totaliter et omni modo remotione vel expulsionem. Ad quam expulsionem tria precipue requiruntur. Primum est vera et perfecta contritio peccatorum de testatio per quam quis deo quod offendit reconciliatur scilicet est pura et integra confessio. Tertium est recta ac debita ac solutio. Non enim sufficit quod accedens ad celebrationem dum sit per contritionem reconciliatus deo sed exigitur quod etiam si reconciliatus est ecclesie: ut digne suscipiat sacramentum veritatis ecclesie quod sit per absolutiorem quam per requirit confessionem: et ideo si quis post mortalem commissam contritionem et contritum fuerit accedat ad celebrationem absque confessione et absolute mortaliter peccat: nisi occurrat casus qui in dubio sequenti tangatur.

vii.

Quid agendum si quis non possit habere copiam confessoris.

Solutio.

Si possit absque scandalo differre celebrationes differat quousque habuerit confessorum si vero imminet scandalum nisi statim celebret tunc enim debita contritione et voluntate penitendi tempore opportuno celebret ut scandalum evitet si tamen ex negligentia sua desit confessor quem habere potuit tunc si debitam diligentiam fecisset specialiter peniteat quibus ornamentis prescisa celebraturi debeat esse adornata ut digne et debite possit celebrare.

dubi. viii



**Capitulum.**

**Solo.** **N**ecessarium est ut digne celebratione et sufficienti conatu ad debite reuerenter et digne celebranda. **N**ecessum est etiam ut decoratus sit humilitate castitate iusticia et ceteris virtutibus que per vestes sacerdotales significatur.

**ix.** **A**trius celebraturus teneatur dicere horas canonicas ante missae celebrationem.

**Solutio.** **T**alis ad minus dicere tenetur ante celebrationem matutinas alioquin mortaliter peccat. **N**ed alias aut horas canonicas non tenetur ante missam sub peccato mortali nisi aliqua specialis constitutio vel approbata consuetudo eum ad hoc obliget. **N**ichilominus congruum videtur ut etiam per immissione celebrationem dicantur. **I**n ceteris attendenda est consuetudo ecclesie cathedralis vel religionis cuius est pars subditus.

**dubi. x.** **A**trum sint aliqua alia specialia dicenda vel agenda ante missae celebrationem et celebraturus.

**Solutio.** **I**n hoc attendenda est consuetudo diocesis vel religionis sue secundum quam si aliqua alia premitur que ad decentiam reuerentiam et deuotionem obseruari debet ut ita obseruetur. **U**bi ubi consuetum est ut dicantur ista psalms. **Q**ua dilecta. **B**enedixisti. **I**n elina. **C**redidi. et **D**e profundis. cum quibusdam precibus et collectis: vel etiam quosdam psalms et orationes ad lotionem manuum et inductionem sacrorum vestium et ad accessum ad altare non sunt ista celebraturus omittenda vel pretermissa. **S**olet etiam premittere confessio generalis publica: et osculatio altaris a quo quosdam thurificatio precipue ante missas solennes que suo modo etiam sunt obseruanda

**Arti. ii.** Resoluens. xxiij. Dubia occurrentia circa dicenda et agenda in missa modumque dicendi atque agendi que sunt dicenda et agenda in missa et quod generaliter illa dicenda et agenda sunt et eo modo que etiam in quibus ordinatio ac consuetudo diocesis vel religionis celebratis observat

**ii.** **Utrum** sacerdos in missa debeat vel possit aliquid aliud dicere quam in libro missali continetur.

**Solutio.** Magis expedit quod nichil aliud dicat potest tamen cogitare aliqua deuotionem excitantia. Si igitur affectum habeat ad aliqua dicenda pertranseat illa cogitando atque meditando.

**iii.** **Utrum** verba canonis debeant dici secreta si aut orationes in missa que secreta vocantur.

**Solutio.** sit propter multas causas quas non oportet recitare. **Utrum** cetera preter canonem et secretam vel secretas si plures accipiuntur debeant alta et audibili voce dici. Ita expedit fieri. Non enim absque causa rationabili ecclesia fecit distinctionem inter canonem et alia dicenda per hoc namque excitatur et edificatur assistens ut apostolus. Si tamen solus ministrans astat quod fortassis postea sit quosdam religiosos consuetum est celebraturus et sub ministracione se aliquantulum recolligat meditatio non videtur hac de causa necessarium. **Utrum** nichilominus consuetudo loci obseruari debeat aliquorum viuorum et mortuorum fieri nominatio.

**Solutio.** Non est necessarium si tamen celebrans ex notacione eorum sensiat deuotionem augeri poterit noscere cauedo nichilominus plurimam propter assistentes utrum sacerdos cupiens aliquorum nominum habere



Capitulum.

**Solutio.** memoriā possit ante celebrationē hoc facere.

**R**epedit vt ita faciat p̄fert si publice ⁊ coram multis sit celebratur⁹ vel sit multorum noiata memoriā habere velit sicut etiā expedit vt celebraturus habēs desiderii dicēdi vel meditandi alia speciali p̄ deuotione maiori excitāda circa sūptionez sacramenti hoc faciat ante celebrationē vel etiā sub celebratione si missa in

**Dub. vii.**

**Solu.**

notis cātes ⁊ ipsis aptū ad hoc habeatur.

**A**tz redrať attētio celebrātis circa dicēda ⁊ agēda quēadmodū nō necessario requir̄ actualis intētio vt sup̄ius. c. iij. arti. iij. circa reuolutionē tertij dubij dictū ē. Ita etiā ⁊ necō requir̄ actualis ⁊ cōtinua attētio virtualis tñ sp̄ ē necessaria. Est at̄ virtualis attētio q̄dā relicta ex actuali attētiōe p̄ma si intētiōe siue p̄posito p̄seuerādi in tali attentione actuali.

**E**t hec etiā sufficit nisi intēripanē p̄ actuales attētiōē sibi p̄ria siue voluntaria p̄uersionez vel euagationē ad alia. Peritū studiosam diligētiā adhibere d̄z celebrāsvt actualem attētiōē retineat ⁊ ne de alia distrahāť qm̄ si q̄s debitam diligentiam nō adhibeat a pctō nō potest excusari.

viii

**Solu.**

**A**trū ad debite ⁊ digne celebrandū requirāť deuotio in celebrante.

**D**euotio duob⁹ mōis pōt accipi. P̄mo p̄ voluntate p̄ m̄pte tradidit se ex dilectiōe ad ea q̄ p̄tinet ad deū famulatū. Sc̄do p̄ feruore dilectiōis q̄mēs cū q̄dā suauitate ⁊ delectatiōe eleuat ad deū ⁊ sc̄dytrū q̄s modū duplex pōt eē deuotio q̄dā em̄ ē actualis qm̄. s. actuali voluntas p̄opte se tradidit diuino obseq̄o vel mēs.

Sextum

31  
(20)

actualiter feruet in dilectiōe: alia ē virtualis  
vt cū exactualit̄ p̄ua deuotione reliquit̄ que  
dam virtus q̄ ad act̄ s̄q̄ntes cōcurrit. Circa  
actualē deuotionem duo sunt considerāda. s.  
deuotio ipsa ⁊ conat̄ ad acq̄rēda eam. Circa  
officiū etiā m̄se duo atrēdēda sunt. s. m̄se  
celebratioz ad celebrādū debita p̄paratione  
sacerdos ita p̄ celebratur̄ in p̄paratione cir-  
ca examinationē ⁊ p̄bationē suū p̄s tenetur  
habere deuotionem primo mō dicā actualit̄  
hoīs em̄ preparare animā. De hac deuotione  
videt̄ eē intelligēda glosa. i. corin. xi. dicens.  
Indignus est q̄ nō deuota mōte accidit ad eu-  
charistiā: ad deuotionē vero secūdo mō dictā  
actualiter h̄idā nō tenet̄. Ille em̄ seruoꝝ dile-  
ctionis a dñō gratuite datur. Unde aliq̄n de  
siderat̄ dari denegatur vel dat̄ subtrahit̄:  
alicui sc̄dm q̄ dispositio eius meretur̄ vel sa-  
luti sue dñs nouit expedire. Verūt̄ amen cele-  
braturus tenet̄ toto conatu illuz seruoꝝ desi-  
derare ⁊ possibili diligētīā adhibere faciēdo  
totū quod in se est vt sibi detur nitendo oēm  
temporem; distractionē et euagationē mētis ex-  
pellere ⁊ si aliqd̄ hui⁹ modi occurrat celebra-  
re non tenere hoc em̄ faciēdo nō cesset̄ indig-  
nus sed sufficiēt̄ deuotus accedere. An si p̄-  
tūc ille seruoꝝ ei nō detur nō debz p̄pter hoc  
a celebratione abstinere s̄ absq̄ scrup̄lo cele-  
brare. In ipsa autem celebratione nō requi-  
ritur de necessitate deuotio actualis. prius ac-  
cepta: sed sufficit ⁊ etiā requirit̄ virtualis ex-  
actuali p̄cedēte relicta: lz etiā nō requir̄ actualis  
deuotio: sedz dicta. eo q̄ nō ē i libra p̄tate

C. iiij



**Capitulum.**

nostra requirere tibi et sufficit desiderium esse possibile cognatum actuali ad requirendum illam deuotionem ita quod celebrans faciat quod in se est cor sursum eleuando prout et ipse astantes excitat et hortatur tunc dicit sursum corda. Circa quod dicit presbiter scianus papa ut hec habetur de consuetudine di. i. quando Ideo sacerdos prelatione premissa parat fratrum mentes dicendo sursum corda: dominus respondet, plebs habemus ad dominum ad mouetur nihil se aliud quam dominum cogitare debet et laudat contra aduersarium pectus et soli deo pateat: nec ad se hostem dei peruenire patiatur hec tibi: utrum celebrans deat stare capite de cooperto sic ut habetur de consuetudine di. i. ca. nullus nisi occurrat rationalis causa cooperendi unde si quis absque tali causa steterit cooperatus grauius peccat ut habetur in eodem capitulo. Cuius quo debeat fieri ablutio post suspensionem sanguinis cum vino ut habetur ex parte de celebrando. mi. f. et ubi ratio inferri ultimo capitulo reddetur. Antrum sacerdos post missam inceperat licite possit desistere officium non perficiendo. Non potest nisi occurrat aliqua rationalis et sufficiens causa. Quid agendum si sacerdos post missam inceperat moriatur vel in talem infirmitatem aut debilitatem incidat ut non possit perficere. Si aliquod istorum contingat ante consecrationem non est necessarium quod missa per alium perficiatur potest tamen fieri si assit alicui sacerdos dispositus Et ille incipiat ubi prior dimisit quod si nesciat potest incipere a principio. Si vero aliquid predictorum contingat post consecrationem corporis et ante consecrationem sanguinis vel post consecrationem utriusque

ix  
**Solo.**

Dubi

**Solo.**  
xi

xii

**Solu.**

textum.

usq; tunc suppleri ⁊ p̄fici m̄ssa p̄ aliū dispositum. **S**i autē cōtingat hoc in prolationē verborū p̄secratiōis corporis x̄bis iā i parte p̄fōsciatis similiter p̄ficiat p̄ aliū que sc̄piat ibi **Qui** pridie. **E**t si illud p̄tingat in p̄secratiōe sanguis incipiat ibi. **S**imilitudo: sic etiā agē dum videtur cū dubitatur. **U**truz prior sacerdos inceperit verba cōsecrationis proferre ⁊ nō p̄fecerit. **N**ec reputādum est tūc fieri iterationē quia nō intelligitur iteratum quod ambigitur esse factum.

**Q**uid agendū si celebrāti sanguis per nares erumpat vel fluere incipiat.

**P**osare debet reclinādo v̄s sedēdo donec fluxus cesset. **C**auere autē d̄z ne velles vel aliqua sacra per sanguinē conquinent recipiēdo illuz vel in aliquo vase vel paniculo put discretiōs sue, melius puenire videtur si autē ille fluxus restringi non, posset ne q̄ sacerdos officii perficere, tūc agendū ē vt in casu dubij p̄cedētis. **Q**uid sacerdos omittat aliquid vel aliqua d̄ dicendis vel agendis in m̄ssa.

**S**i obseruet ea q̄ necō an cōsecrationē requirunt cōsecrat: sed tñ grauer peccat sc̄ienter omittat aliquid notabile ex institutione siue consuetudine ecclie ad hoc officium requisitum vt pupa m̄sse introitū. **E**pistolā uāgelii vel aliud huiusmodi si autē aliqd̄ modice reputatiōis vel ex negligētia aliquid omittat min⁹ peccat. **D**iligētissime tñ cauere d̄z ne p̄tingat **R**esoluēs. iij. dubia q̄ occurrūt circa dicēda agenda ⁊ cauenda post m̄sse celebrationem.

**Dubi. ii**

vt p̄ alif a liq̄ sit dicēda p̄ m̄sse celebratiōes

32  
(21)

xii

xiii

Solu.

Solu.



Capitulum

Sic primo nā q̄ et oīa dicende sunt corde et ore debite et deuote gratiarū actiōes. Cū em̄ vt et ipse celebrās in prefatione p̄testatur dignū et iustū sit at q̄ equū et salutare vt sempr̄ vbi q̄ dñō gratie agant: q̄ i illo loco v̄l tēpe nobis bñficia sua clementer largiri cessat dignissimū iustissimū et equissimū est vt hoc fiat post hui⁹ bñficij preceptionem et tanto diligentius at q̄ deuotius q̄to inter oīa bñficia hōi b̄a deo collecta illud vnū de maximis habeb̄. Nō solum aut̄ ideo gratias agere debet celebrans ne p̄pter ingratitudinē de tanto beneficio grauius iudicet a dño sed et vt de tali gratias debitas exhibens portioꝝum beneficiorū dign⁹ efficitur et precipue vt ad crastinā celebrationē vel saltē spiritualem istius sacramēti sumptionē ad quam semper tenetur esse dispositus p̄paratioꝝ reddatur semper em̄ celebratio p̄cedens dispositio ac preparatio eē ad sequentem. Magis autem attēdēda est in huiusmodi gratiarū actiōe seruida cordis et uotio q̄ proluxa labioꝝum oratio.

fi

**Solutio.** Antrum post celebrationem aliqua etiam singulariter sint agenda.

Sic d̄z em̄ his q̄ celebrant in oībus timoritate virtuose et exēplariter se habere et in bonis occupationibus exercitijs salutarijs p̄sulationē et delectationem querere vt i meditādo p̄fallando orando studendo scribēdo legēdo docēdo et horas canonicas debite p̄soluēdo ita vt et diabolus nūq̄ eū ocio suo iueniat et ad futura dona par actor fiat que sūt sacerdoti post celebrationem cōuenienda. Maxime

**Qubi. ii.**

sextum.

**Solutio.** conhibenda est lingua ne loquatur leuia iuti-  
lia scurrilia vel dolosa verba sic etiam visus  
ne videat vana. Et suo modo sensus ceteri sunt  
custodendi precipue etiam crapula et ebrie-  
tas fugienda: ioci et ludi vitandis vt hec faci-  
lius fieri possit studendum: est vt dicit beatus  
grego. vt semper animus in suo pōdere et vigore  
seruetur ne postea cum fluxa cogitatio dissol-  
uat ne vana leticia mentē subrebat: et lucrum  
cōpunctionis anima per incuriam fluxe cogi-  
tationis perdat.

**iiij.** **Arum** statim post missę celebrationē sit cō-  
medendum vel bibendum.

**Solutio.** De iure nō dicit fieri. Quā in canone: tribus de cō-  
se. di. ii. dicit. Si mane dñica portio editur vsq;  
ad sextam ieiunāt ministri q; eā sumpserunt.  
Et si tertia vsq; quarta hora acceperūt ieiunēt  
vsq; ad vesp̄as. Sed de cōsuetudine hec ius  
non seruatur ppter reuerētiam tñ tāti sacra-  
menti dignum est vt cibo et potu abstineat do-  
nec debite gratiarū actiones sint reddite et  
ita etiam in terea species sacramētis verissi-  
militur existimentur corrupte.

**Capitulum. vi. de dubiis**

occurrētibus circa materiam ad consecrādū  
aptā videlicet panē et vini. vi. cōtinet ar. Re-  
soluena sex dubia q; incidunt circa panē cōses-  
crandum siue hostiam anteq; consecretur.

**Arti. i.**

**Dubius.**

Quis et qualis debet esse panis vt consecrat  
et ex eo confici possit corpus christi debet esse  
triticea aqua naturali confectus et azymus  
id est non fermentatus.